Lausunto 17.3.2022

Eduskunta
Liikenne- ja viestintävaliokunta
LiV@eduskunta.fi

Asia: E 21/2022 vp Valtioneuvoston selvitys: Komission puolustuspaketti: komission panos Euroopan puolustukseen sekä turvallisuuden ja puolustuksen kannalta kriittisten teknologioiden etenemissuunnitelma

Euroopan hybridiuhkien torjunnan osaamiskeskus kiittää liikenne- ja viestintävaliokuntaa kutsusta kuultavaksi ja esittää lausuntonaan seuraavaa:

Euroopan komissio julkaisi 15.2.2022 niin kutsutun puolustuspaketin, komission toimet Euroopan puolustuksen vahvistamiseksi, joka muodostuu kahdesta tiedonannosta: komission panos Euroopan puolustukseen ja turvallisuuden ja puolustuksen kannalta kriittisiä teknologioita koskeva etenemissuunnitelma. Perusmuistiossa (PLM2022-00014) kuvataan kokonaisuutta seuraavasti:

> *”komissio pyrkii aloitteilla edistämään Euroopan puolustusmarkkinoiden yhdentymistä ja kilpailukykyä erityisesti tehostamalla EU:n sisäistä yhteistyötä. Komission tavoitteena on laajentaa ja syventää yhteistyön mittakaavaa, tarkastella kustannuksia ja parantaa EU:n operatiivista tehokkuutta. Komission aloitteet ovat samalla sen panos EU:n turvallisuutta ja puolustusta koskevaan EU:n strategiseen kompassiin. Paketin keskeisenä lähtökohtana on siviili- ja puolustustutkimuksen synergioiden parantaminen, mikä komission mukaan on tarpeellista innovaatioiden edistämiseksi.”*

Tiedonannot ovat osa jatkumoa EU:n puolustusulottuvuuden kehittämisessä. Työssä on huomioitava toimintaympäristön muutokset sekä teknologisen kehityksen vaikutukset ja mahdollisuudet. Keskinäisriippuvuuksien kasvu yhdistettynä teknologian kehitykseen tekee toimintaympäristöstä aiempaa monimutkaisemman. Tämän myötä korostuu tarve johdonmukaisesti vahvistaa puolustuksen ja muiden EU-politiikkasektorien välisiä yhteyksiä. Tavoitteena tulee olla 1) kattava kokonaistilannekuva, 2) laaja-alaiset toimet resilienssin vahvistamiseksi ja 3) kattava työkalupakki, joka voidaan ottaa käyttöön kriisitilanteissa. Näillä tuetaan nykyaikaisen pelotevaikutuksen muodostamista eurooppalaisella tasolla.

EU:lla on toimintaympäristöön liittyviin uhkiin vastaamisessa työkaluja, joita ei ole muilla kansainvälisillä toimijoilla. Kyse on siitä, miten työkalut saadaan tehokkaasti osaksi kokonaisvastetta ilman että institutionaaliset raja-aidat tai kapeat sektoraaliset intressit hämärtävät kokonaisuutta. Keskeisiä kokonaisuuksia ovat muun muassa avaruus- ja kyberulottuvuudet, uudet ja murrokselliset teknologiat, tekoäly ja digitalisaatio. Turvallisuus- ja puolustuspoliittiset intressit ja näkökohdat tulee huomioida myös sektoreilla, joissa niihin on kiinnitetty vähemmän huomiota. Vastaavasti puolustuksen kehittämisessä tulee aiempaa enemmän huomioida sektoreiden ja teknologioiden liittymäpinnat ja niiden luomat riippuvuudet.

<u>Yleiset näkökohdat</u>

Komission puolustuspaketin toimeenpanon ja jatkotavoitteiden selkeyttämisen kannalta on keskeistä huomioida seuraavat näkökohdat:

- Komission toimien tulisi tukea EU:n strategisessa kompassissa asetettavia tavoitteita. Lisäksi puolustuspaketin toimeenpanoa olisi seurattava ja tuettava Eurooppa-neuvoston tasolla, jotta voidaan varmistaa komission ja neuvoston toimien keskinäinen koherenssi ja synergiat.
- Komission turvallisuus- ja puolustuspoliittista osaamista tulisi kasvattaa. Puolustuskysymyksistä vastaavan pääosaston (DG DEFIS) ohella näin tulisi menetellä myös muissa pääosastoissa, jotta turvallisuus- ja puolustuskysymykset kyetään huomioimaan etunojaisesti ja sovittamaan yhteen strategisten päämäärien kanssa.
- Euroopan puolustusulottuvuuden kehittämiselle tulee taata riittävä rahoitus myös tulevaisuudessa. Rahoituksen tehokas hyödyntäminen edellyttää strategisen suunnittelun integroimista EU-tasolla siten, että tavoitteet on nivottu yhteen kansallisten kehitysohjelmien kanssa. Rahoitusta on perusteltua suunnata erityisesti uusiin puolustus- ja kaksikäyttöteknologioihin. Tämä tukee myös eurooppalaisten puolustusjärjestelmien harmonisointikehitystä, mikä auttaa vähentämään päällekkäisyyksiä ja tehottomuutta.

Hybridiuhat

EU:lla on merkittävä kyky vastata moniulotteisiin hybridiuhkiin, jotka voivat kohdistua yhteiskunnan eri sektoreihin, niiden välisiin tiloihin tai useampaan sektoriin yhtäaikaisesti. EU:n toimintamahdollisuuksista ei kuitenkaan tällä hetkellä kyetä ulosmittaamaan kaikkea johtuen ennen muuta jäsenmaiden näkemyseroista ja EU-instituutioiden keskinäisten suhteiden kitkasta. Ongelmat liittyvät ennen muuta sisäisen ja ulkoisen turvallisuuden voimakkaaseen erottamiseen jo perussopimuksissa. Komission puolustuspaketti korostaa tämän rajalinjan ylittämistä ja on osaltaan luomassa hyviä käytäntöjä sektoreiden välisen yhteistyön tehostamiseksi.

Strategiseen kompassiin tullee kirjaus hybridityökalupakista, joka olisi luonteeltaan horisontaalinen ja yhdistäisi jo olemassa olevia ja uusia ulkoisen toiminnan välineitä. Tätä keinovalikoimaa voitaisiin hyödyntää erityyppisiin hybridiuhkiin vastaamisessa sektorista riippumatta. Komission toimet tulee sovittaa tukemaan tätä tavoitetta. EU:n on kyettävä kokonaisvaltaiseen vasteeseen hybridivaikuttamis- ja hyökkäystilanteissa. Haasteina ovat yhtäältä tilannekuvan muodostaminen ja toisaalta yhdenmukaistettu päätöksentekomekanismi. Edelleen tulee tarkentaa vastuita jäsenmaiden ja unionin välillä, erityisesti tilanteissa, joissa hyökkäykset tai vaikuttamisyritykset kohdistuvat yhteisomisteiseen tai EU:n operoimaan infrastruktuuriin.

Avaruus

EU kykenee avaruusulottuvuudessa hyödyntämään yhteisresursseja, joita yhdelläkään jäsenmaalla ei itsellään olisi käytettävissään. Lisäksi avaruus on yhteiskäyttöinen ympäristö, jossa tapahtuvan toiminnan edellytysten turvaaminen on linjattu keskeiseksi EU:n turvallisuusstrategiassa.

Komission esitys EU:n turvallisuuden ja puolustuksen avaruusstrategian laatimisesta on oikea-aikainen ja linjassa strategisen kompassin kanssa. Turvallisuuden ja puolustuksen avaruustilannekuvaa tulee kehittää huomioiden sen merkityksen kasvu. Ennen kaikkea puolustuksen ja turvallisuuden tarpeet tulee huomioida uusissa avaruutta koskevissa EU-aloitteissa esimerkiksi tiedonsiirtojärjestelmien, paikantamisteknologian, tiedustelukyvykkyyden ja avaruustilannekuvan kehittämiseksi.

Galileo-järjestelmä oli monessa suhteessa edelläkävijä, kun sen kehittämisen yhteydessä tunnustettiin eurooppalaisten puolustuksellisten tarpeiden olemassaolo, jonka myötä luotiin salattu PRS-signaali turvallisuustoimijoiden tueksi. Tämä tapahtui kuitenkin Galileon kehittämisen ollessa jo pitkällä. Nyt satelliittiviestintäjärjestelmän kehittämisen yhteydessä on mahdollisuus omaksua opit

Galileo-järjestelmän kehityshistoriasta ja integroida puolustukselliset tarpeet sekä kaksikäyttöisyyden logiikka järjestelmään heti alkuvaiheessa (ns. dual-use by design).

Edelleen on tärkeää ehkäistä EU:n alueen käyttämistä vihamieliseen avaruustoimintaan. EU:n tulee myös aktiivisesti edistää kansainvälisoikeudellisten pelisääntöjen muodostumista avaruudessa.

Kyberulottuvuus

EU:n on vahvistettava toimia eurooppalaisen kyberturvallisuuden ja kyberpuolustuksen saralla. Komissio on tähän mennessä suhtautunut varovaisesti yhtenäisemmän kyberpuolustuksen kehittämiseen, johtuen ennen muuta kompetenssikysymyksistä päävastuun langetessa jäsenmaille. On kuitenkin keskeistä, että koko kyberturvallisuuden spektri kyettäisiin huomioimaan osana suojautumisen ja vastatoimikyvyn kokonaisuutta. Kyberpuolustusta ei voi keinotekoisesti eristää kyberturvallisuuden muista muodoista kansallisesti eikä EU-tasolla. Siksi EU:ssa tulisi mm. laatia kyberpuolustuspolitiikkaa ohjaava asiakirja ja lisätä kyberharjoitusten määrää. Sisällöllisesti harjoituksissa tulisi harjoittaa varsinkin horisontaalisia toimia, kuten vastuuttamista epäselvissä ja eskaloituvissa kyberpuolustustilanteissa sekä tilanteiden edellyttämää yhteistoimintaa eri hallinnonalojen ja instituutioiden välillä.

Puolustussektorin vaatimukset ja edellytettävät standardit tulisi huomioida täysimääräisesti lainsäädäntötyössä, mm. EU:n cyber resilience actin laadinnassa. Tätä ajatellen jäsenmaiden puolustushallinnot tulisi ottaa suunnitteluun mukaan etupainotteisesti.

Kriittiset teknologiat

Turvallisuuden ja puolustuksen kannalta kriittisiä teknologioita koskeva etenemissuunnitelma on tervetullut. Sen tulisi tarjota pitkän aikavälin näkökulma suorituskykyjen kehittämiseen ja mahdollistaa yhteistyö mm. kaksikäyttöisten teknologioiden tehokkaaksi hyödyntämiseksi.

Koska keskinäisriippuvuuksia välineellistetään globaalilla tasolla yhä useammin, tulee EU:n aktiivisemmin pyrkiä vähentämään strategisia riippuvuuksiaan ja haavoittuvuuksiaan kriittisten teknologioiden ja niihin liittyvien arvoketjujen kohdalla.